

Candidates must complete this page and then give this cover and their final version of the extended essay to their supervisor.

Candidate session number

Candidate name

School number

School name

Examination session (May or November)

MAY

Year

2013

Diploma Programme subject in which this extended essay is registered: SWEDISH B HIGHER
(For an extended essay in the area of languages, state the language and whether it is group 1 or group 2.)

Title of the extended essay: "HUR SKILDRASTR STRINDBERGS MAJTKAMPEN I
FADREN OCH FRÖKEN JULIE?"

Candidate's declaration

This declaration must be signed by the candidate; otherwise a grade may not be issued.

The extended essay I am submitting is my own work (apart from guidance allowed by the International Baccalaureate).

I have acknowledged each use of the words, graphics or ideas of another person, whether written, oral or visual.

I am aware that the word limit for all extended essays is 4000 words and that examiners are not required to read beyond this limit.

This is the final version of my extended essay.

Candidate's signature:

Date:

Supervisor's report and declaration

The supervisor must complete this report, sign the declaration and then give the final version of the extended essay, with this cover attached, to the Diploma Programme coordinator.

Name of supervisor (CAPITAL letters)

Please comment, as appropriate, on the candidate's performance, the context in which the candidate undertook the research for the extended essay, any difficulties encountered and how these were overcome (see page 13 of the extended essay guide). The concluding interview (viva voce) may provide useful information. These comments can help the examiner award a level for criterion K (holistic judgment). Do not comment on any adverse personal circumstances that may have affected the candidate. If the amount of time spent with the candidate was zero, you must explain this, in particular how it was then possible to authenticate the essay as the candidate's own work. You may attach an additional sheet if there is insufficient space here.

After having watched a video and a DVD of Fadren and Fröken Julie became fascinated by Strindberg and decided to do her extended essay on these two works. She knew a lot about Fröken Julie, but Fadren was a new experience for her and she found the power struggle in the two plays very interesting. In her viva voce she explained that she thought both plays highlighted the plight of women at the end of the 19th century. Both Julie and Laura are locked in their roles and both plays take place in the men's domain.

The difficulty was to find clear examples and she felt that there was much more one could explore on the subject.

The research question pops up just once in the abstract: "Den här uppsatsen har undasökt..." but she sticks to the subject throughout and even though she makes some linguistic mistakes the register and tone of the essay is convincing.

used a lot of secondary sources and her defence of Laura is interesting and bold.

"Laura har ett mod som kunnat lösas som ondska, men också som själöförsvar, ett försök att äntligen få kontroll i äktenskapet."

This declaration must be signed by the supervisor; otherwise a grade may not be issued.

I have read the final version of the extended essay that will be submitted to the examiner.

To the best of my knowledge, the extended essay is the authentic work of the candidate.

I spent hours with the candidate discussing the progress of the extended essay.

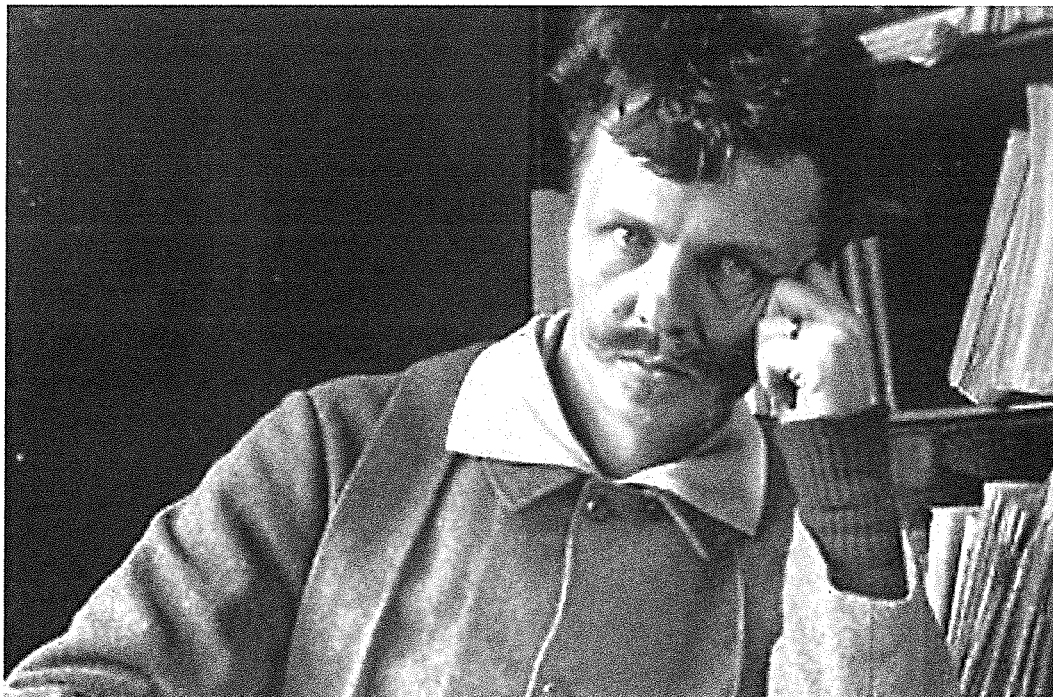
Supervisor's signature: _____

Date: _____

Assessment form (for examiner use only)

Criteria	Achievement level					
	Examiner 1	maximum	Examiner 2	maximum	Examiner 3	
A research question	2	2		2		
B introduction	2	2		2		
C investigation	3	4		4		
D knowledge and understanding	4	4		4		
E reasoned argument	4	4		4		
F analysis and evaluation	3	4		4		
G use of subject language	3	4		4		
H conclusion	2	2		2		
I formal presentation	4	4		4		
J abstract	1	2		2		
K holistic judgment	4	4		4		
Total out of 36	32					

Hur skildrar Strindberg
maktkampen i Fadren och
Fröken Julie?

Candidate Name:

Candidate Number:

Supervisor:

Word Count: 3715

Innehållsförteckning

Abstrakt.....	3
Inledning.....	4
Del 1: Fadren.....	5-9
Del 2: Fröken Julie.....	10-13
Avslutning.....	14-15
Källhänvisningar.....	16

Abstrakt

I *Fadren* och *Fröken Julie* (1887,1888) har August Strindberg skrivit om svårigheterna mellan könen. Som författare eftersträvade Strindberg att åter skapa det klassiska Grekiska dramat, att framställa rummets enhet, och tiden och handlingens enhet. De två pjäserna är exempel på den naturalistiska stilen som han utnyttjade i sina verk. Strindberg är fortfarande känd på grund av det dramatiska sätt som han utvecklar karaktärernas känslor. *Fröken Julie* är uppskattad runt världen som Strindbergs främsta verk, men *Fadren* är inte lika omtalat. Båda pjäserna undersöker ett förhållande och ett äktenskap, och det är en pågående diskussion om *Fadren* och *Fröken Julie* är självbiografiska. August Strindberg hade flera äktenskap, och har kritiserats av feminister. Som författare var Strindbergs erfarenheter en anledning till den starka rösten i dessa pjäser.

Fadren och *Fröken Julie* har flera teman gemensamt, till exempel samhällets syn på kvinnans roll i förhållandet. Den här uppsatsen har undersökt hur Strindberg har skildrat maktkampen inom pjäserna. Som sagt är *Fröken Julie* mer uppskattad i den litterära världen trots att *Fadren* har liknande huvudfrågor. Från analysen kan man dra slutsatsen att dramerna skildrar hur makten skiftar mellan mannen och kvinnan under loppet av ett dygn. Strindberg har också betonat ordets makt. Publiken får se hur karaktärerna använder korta och kraftiga meningar för att få kontroll. Pjäserna är också bevis på Strindbergs intresse för det mänskliga sinnet, och det kan hävdas att både *Fadren* och *Fröken Julie* var två av de första psykologiskt engagerade dramerna.

Inledning

August Strindberg är den mest kända dramatikern i Sverige, och hans pjäser diskuteras fortfarande i dag på grund av deras kontroversiella innehåll och allmängiltighet. Därför är *Fadren (1887)* och *Fröken Julie (1888)* värda att analysera. De två pjäserna skrevs med ett års mellanrum och beskriver en maktkamp mellan könen. Strindberg har fokuserat på två olika aspekter i förhållandena- i *Fröken Julie* har han baserat konflikten på klassfrågan, och i *Fadren* på lojaliteten mellan man och fru i ett äktenskap. Det är dessa olika teman som jag tänker undersöka, för att nå en djupare förståelse för Strindbergs tolkning av maktkampen i det allmänna förhållandet, och hur de två pjäserna skiljer.

Strindberg ifrågasätter samhällets förutfattade moraler och traditioner, och får publiken att analysera hur jämställda deras egna förhållanden är. De två pjäserna, som sattes upp först mot slutet av artonhundratalet är uppskattade idag som Strindbergs mest kända verk, trots att de spelades först framför en mycket chockad publik. De två naturalistiska pjäserna är mer psykologiskt än politiskt engagerade, men Strindberg var mycket före sin tid med att debattera könskampen och vikten av kvinnans röst. Läsaren får känslan att Strindberg förstod att vikten av könskampen skulle intensifieras.

Hans verk kan tolkas på många olika sätt, men Strindbergs kritiska ton mot samhället kan inte förnekas, och som författare var han mycket påverkad av händelserna i sitt eget liv. Hans förhållande med kvinnor har bedömts av många kritiker, och *Fröken Julie* och *Fadren* skrevs 1887 och 1888, under tiden då Strindbergs första äktenskap med Siri Von Essen höll på ta slut. Deras förhållande har diskuterats som en anledning till att det två pjäserna *Fröken Julie* och *Fadren* skrevs. Båda två verken innehåller ett komplicerat och dysfunktionellt förhållande mellan man och kvinna, ett förhållande där det två personerna kämpar för att få makt. Detta tema har fascinerat mig och är orsaken till att jag har velat undersöka denna fråga i min uppsats.

Del 1: Fadren

I pjäsen *Fadren* som utgavs första gången 1887, har Strindberg byggt upp ett äktenskap mellan två människor som är jämlika i social ställning, Ryttmästaren och hans fru, Laura. Trots att det inte finns någon klasskillnad mellan dem, båda är del av en överklass militär familj, har Strindberg lyckats att skapa konflikt och drama med att utnyttja de naturliga svårigheterna mellan man och kvinna. Tempot ökar i pjäsen och vi följer parets nedgång under ett dygn, som leder till Ryttmästarens slutliga kollaps. August Strindberg byggde upp kontrasten mellan Ryttmästaren, mannen som har all fysisk och ekonomisk makt, och Laura, den fina och eleganta hemmafrun, fysiskt svag, men en kvinna som har en mental styrka olik hennes man. Pjäsen ger den slutliga makten till Laura, till hennes ord, och därför belyser Strindberg kraften i sinnet, men också, kontroversiellt, kvinnan som jämlik i samhället.

Som författare förstod Strindberg att samhället på 1800 talet inte var beredd på att se en pjäs som handlar om frågan om ett barns far, ett ämne som påverkade Fadrens första publik så drastiskt att de 'fick chocker och blev upprörda.'¹ Det här kontroversiella innehållet är anledningen till att *Fadren* har blivit 'ett av Strindbergs mest frejdade och mest fruktansvärda verk.'² Den här grundläggande frågan i pjäsen diskuteras i första akten, 'Se om jag visste att jag vore far till barnet, men se det kan en aldrig veta.'³ Strindberg öppnar pjäsen på ett humoristiskt sätt, för att få publikens uppmärksamhet, så att man aldrig skulle misstänka att det inte var på skoj. Man kan också tolka karaktärens namn, Nöjd, som en symbol för Ryttmästarens sinnestillstånd i början av pjäsen, före konflikten blev allvarlig. Nöjds ord förebådar anledningen till Ryttmästarens nedgång, 'att en man kan gå hela sitt liv och släpa för andras barn är inte roligt!'⁴ Replikens ord, framförallt "roligt" avbildar komiska tonen som Strindberg ville få

¹ Ollén, Gunnar. *Strindbergs Dramatik: En Handbok*. Stockholm: Radiotjänst, 1948. Print.

² Hedén, Erik. *Strindberg*. Stockholm: Tiden, 1926. Print

³ Första Akten, Andra Scenen. Strindberg, August, and August Strindberg. *Fadren ; Fröken Julie*. Stockholm: Bokförlaget Natur Och Kultur, 2003. Print.

⁴ *Fadren*. Första Akten, Andra Scenen

fram i början av första akten, och förstärker kontrasten mellan de första och de slutliga scenerna av pjäsen.

Första scenen blir oerhört relevant när Laura påpekar det som Ryttmästaren själv har tagit upp om frågan om ett barns fader i ett tidigare samtal, 'Klokt folk påstår att sådant kan man aldrig veta.'⁵Laura ifrågasätter det här till hennes man för att utmana honom när han försöker ta fullt ansvar för Berthas framtid och skicka iväg henne, 'Modern är närmare till barnet, sedan man upptäckt att ingen egentligen kan veta vem som är ett barns fader.'⁶ Ryttmästaren reagerar såpas starkt på Lauras antydning om hennes otrogenhet att, 'ännu då ridån fallit, står läsaren lika frågande som ryttmästaren, om Laura har bedragit honom eller ej, om Bertha är hans verkliga dotter eller ej.'⁷ Lauras attack mot sin man kan tolkas som självförsvar, sitt enda hopp för att kunna få tag i någon makt över sin dotters framtid, att få henne att stanna hemma.

Tvekan om att Bertha, Lauras barn verkligen är dotter till Ryttmästaren blir huvudfrågan i handlingen, och pjäsens namn är fokuserad på den här konflikten. Strindberg sympatiserar med kvinnan, och försöker först att grunda Lauras rättighet till att utnyttja sin enda naturliga makt, att vara mor till sitt barn. På 1800 talet hade kvinnan ingen juridisk eller ekonomisk makt, och samhället var baserad på den här ojämlikheten mellan man och kvinna. Lauras roll i familjen var att ta hand om barnet, att vägleda henne genom livet, men i denna pjäs har hennes man försökt att även ta bort den här rättigheten. 'Här är huset fullt med kvinnor, som alla vilja uppfostra mitt barn.'⁸Strindberg försöker få fram det moraliska svaret genom Lauras ord, 'Men om både fadren och modren skulle tillsammans besluta... '⁹. Att Ryttmästaren försökte ta fullt ansvar för Berthas framtid kan tolkas på flera sätt, antingen är han bara en trogen far som älskar sitt barn, eller är det ett sätt att trycka ner sin fru, att beröva henne på all makt.

⁵ Fadren. Första Akten, Fjärde Scenen

⁶ Fadren. Första Akten, Nionde Scenen

⁷ Lamm, Martin. *Strindbergs Dramer: Martin Lamm*. Stockholm: Bonnier, 1924. Print.

⁸ Första Akten, Tredje Scenen. Strindberg, August, and August Strindberg. *Fadren ; Fröken Julie*. Stockholm: Bokförlaget Natur Och Kultur, 2003. Print.

⁹ Fadren. Första Akten, Fjärde Scenen

Strindberg hade gett kvinnan en röst, i med att publiken var tvungen att fundera på vem i förhållandet hade rätt till makten i äktenskapet.

Laura har tolkats av många åskådare som den onda i förhållandet, att hon bör ta direkt ansvar för Ryttmästarens nedgång och sinnessjuka. Men publiken måste försöka se äktenskapet som en maktkamp som grundades för länge sen, möjligen sedan de blev gifta. Eftersom Strindberg har skapat en pjäs strukturerad som ett grekiskt drama, blir det svårt att inte skylla på Laura, för hennes ord verkar vara planerade, att det var meningen att de skulle leda till hennes mans kollaps. Det här kan försvaras med Lauras försök att övertyga Doktorn att hennes man var mentalt sjuk innan han verkligen blev det, 'Min man är själssjuk. Nu vet ni allt, och nu får ni döma själv sedan.'¹⁰Trots att Laura planerade doktors besök, kan hon kanske försvaras. Det måste finnas någon anledning, som Strindberg har försökt få fram, till att hon behöver ta sådana drastiska steg för att hävda sin makt över dottern.

Som en kvinna på 18 hundratalet, hade Laura, som sagt, nästan inga rättigheter, särskilt inte någon ekonomisk makt, och det svenska samhället var långt ifrån det moderna Sverige av idag. Som Martin Lamm skriver, 'är det tanken på denna ånyo uppblussande kamp mellan könen som ger konflikten dess drag av vildsint hat.'¹¹ Laura var tvungen att ge Ryttmästaren bevis på allting som hon spenderat för hushållet, 'Naturligtvis ska det vara räkningar. Husets ställning är osäker, och i händelse av uppgörelse, måste det finnas räkningar, annars kan bli straffad som vårdslös gäldenär.'¹² Strindberg har byggt upp kontrasten mellan de två karaktärerna, mannen har fysiska makten, chiffonjén och hans vapen är en symbol. Manen har också intellekt, med kunskap om litteratur och filosofi, som syns i Tredje Akten, Femte Scenen där Ryttmästaren citerar Homeros' Odyssen och Alexander Pushkin. Strindberg driver med den här lärdomen, för det blir ett av flera tecken på att Ryttmästaren blir sinnessjuk, när han börjar tala i verser,

¹⁰Fadren. Första Akten, Femte Scenen

¹¹ Lamm, Martin. *Strindbergs Dramer: Martin Lamm*. Stockholm: Bonnier, 1924. Print.

¹² Strindberg, August, and August Strindberg. *Fadren ; Fröken Julie*. Stockholm: Bokförlaget Natur Och Kultur, 2003. Print. Första Akten, Fjärde Scenen

likt en Shakespeare monolog. Strindberg visar hur Laura var ytligt helt beroende på sin man, och trots att det var vanligt på den tiden, ser man hur det nedtryckande som hon kämpade mot varje dag var anledning till det mentala missbruket mot hennes man.

I *Fadren* visar Strindberg hur en kvinnas bundenhet till sin man kan leda till en desperat maktkamp som förstör hoppet om ett kärleksfullt äktenskap, 'Makten, ja. Vad har hela denna strid på liv och död rört annat än makten?'¹³ Parets lojalitet till varandra bröts när barnet blev fokuset, när det plötsligt fanns någonting som de både hade ansvar för, 'Barnet band oss; men bandet blev en kedja.'¹⁴ Ryttmästarens försök att bli en stark make till sin fru är ännu ett till sätt som han har skapat det växande avståndet mellan han och Laura, 'det just är i samma mån han blivit manlig, som hon kommit att hata honom.'¹⁵ Strindberg försöker att utmana den typiska kvinnliga rollen med Lauras replik, 'Jag har aldrig kunnat se på en man, utan att känna mig överlägsen.'¹⁶ Med den korta meningen har Strindberg gått emot Ryttmästaren och mannens styrka i förhållandet, och gett kvinnan en viss mental självständighet i samhället.

Laura har ett mod som kan tolkas som ondska, men också som självförsvar, ett försök att äntligen få kontroll i äktenskapet. Laura förstod att hennes man var svag, och att hon inte längre kunde låta bli med att gå emot honom, att göra uppror. Men även om hon hade planerat med Doktorn, var hon inte beredd på att se sin mans drastiska nedgång, och som ett försvar till de som är kritiska mot Laura, så kan man se att det inte var meningen att han skulle falla så hårt. 'Vad kan jag göra? Jag skall svära vid Gud och allt vad mig är heligt att du är far till Bertha.'¹⁷ Plötsligt syns det att Laura har gått för långt, att hon får veta att hon verkligen hade mer makt än tänkt, 'kvinnan har överhand, därför att hon är

¹³ *Fadren*. Andra Akten, Fjärde Scenen.

¹⁴ *Fadren*. Andra Akten, Femte Scenen.

¹⁵ Lamm, Martin. *Strindbergs Dramer: Martin Lamm*. Stockholm: Bonnier, 1924. Print.

¹⁶ *Fadren*. Första Akten, Nionde Scenen.

¹⁷ *Fadren*. Andra Akten, Femte Scenen

listigare, målmedvetnare.¹⁸ Strindberg visar hur mannen var den svaga i äktenskapet för tanken om hans fru kanske har varit otrogen får honom att falla sönder och blir fullständigt vansinnig.

Till slut har Ryttmästaren fallit, tappat hela begreppet på livet, 'Laura, rädda mig och mitt förstånd.'¹⁹ Han förklaras vansinnig och behandlas därefter. Laura har vunnit den långa maktkampen med sin sista replik då Bertha kommer in i rummet, 'Mitt Barn! Mitt eget barn!' ²⁰Strindberg har gett makten till kvinnan, men handlingen har blivit så tragisk att ingen har vunnit striden, alla har förlorat begreppet om verkligheten, även Doktorn som varit förnuftets röst tidigare i pjäsen. Publiken får bestämma själv vad som händer med honom, om han dör eller inte, men det fanns ingen tvekan om allvaret av Ryttmästarens mentala tillstånd. Pjäsen påverkade Strindberg på ett mycket djupt sätt, och med den följande repliken kan man se anledningen till tungsintheten i hans nästa verk, Fröken Julie:

'Jag vet inte om Fadren är en dikt eller om mitt liv varit det men det tyckes mig som om detta i ett givet, snart stundande ögonblick skulle komma att gå upp för mig, och då ramlar jag ihop antingen i vansinne med samvetsqual eller i självmord.'²¹

¹⁸ Lamm, Martin. *Strindbergs Dramer: Martin Lamm*. Stockholm: Bonnier, 1924. Print.

¹⁹ Strindberg, August, and August Strindberg. *Fadren ; Fröken Julie*. Stockholm: Bokförlaget Natur Och Kultur, 2003. Print. Andra Akten, Femte Scenen.

²⁰ *Fadren*. Tredje Akten, Åttonde Scenen.

²¹ Lamm, Martin. *Strindbergs Dramer: Martin Lamm*. Stockholm: Bonnier, 1924. Print

Del 2: Fröken Julie

Strindbergs nästa verk, Fröken Julie, 'är ett av de lätt räknade svenska verk, som bilda epok i den allmänna litteraturhistorien.'²² Pjäsen, som spelades ett år efter Fadren i Danmark, hade fått mycket kritik när den sattes upp, på grund av det chockerande innehållet, men Fröken Julie var även längre ifrån vad publiken hade varit beredda på att se i 1888. August Strindberg hade skapat ett drama som var så oväntat, och djupt psykologiskt påverkande att pjäsen var tvungen att läggas ner efter det första framträdandet. Fröken Julie, mycket lik Fadren, handlar om kontrasterna mellan en man och en kvinna i ett stort förhållande. Men till skillnad ifrån Fadren, är paret inte gifta, och inte jämlika i deras sociala ställning, Jean är betjänt, och Julie är en greves dotter. Det är den här klassfrågan som blir den grundläggande konflikten i maktkampen.

Publiken skulle inte ha väntat att en greves dotter som Fröken Julie skulle ha haft ett förhållande utom äktenskapet, ett förhållande som hon själv initierade, och framförallt, skulle de inte ha väntat att mannen var en betjänt. Klasskillnaden var oerhört stark i samhället på den tiden, och det fanns knappast någon social rörlighet. Det är självklart att Strindberg som författare, inte bara ville choka sin publik, men också ta upp ämnen och frågor samhället inte vågade svara på. Människorna som hade råd med att gå på teater var från överklassen, och man kan anta att Strindberg var medveten om att de skulle reagera starkt på att se en huvudperson från samma sociala ställning. Att striden var mellan en högre klass kvinna och en lägre klass man, var annorlunda än den förutfattade bilden av det konventionella förhållandet där mannen har all ekonomisk och social makt.

Pjäsen utvecklas på ett oerhört dramatiskt sätt på grund av kontrasten som Strindberg har byggt upp, och hur karaktärerna använder varandras svagheter för att trycka ner varandra, för att få makten. Både Jean och Fröken Julie skäms över sina bakgrunder, sina uppfostran, fast på olika sätt. Jean en betjänt, kom från en fattig familj, 'Jag levde i statstugan med sju syskon och en gris ute på gråa

²² Lamm, Martin. Strindbergs Dramer: Martin Lamm. Stockholm: Bonnier, 1924. Print.

åkern, där det inte växte ett träd!' Publiken ser hur Julie utnyttjar det här för att känna sig överlägsen, 'Det måste vara en gränslös olycka att vara fattig.' Men trots att hon verkar vara okänslig mot Jeans bakgrund är hon själv medveten om att hennes uppfostran inte har varit lycklig. Hon beskriver hur hon har känt sig utanför och publiken får intrycket att hon har gått vilse i livet, 'jag kom till världen utan min mors önskan efter vad jag kunnat förstå.' Trots att Fröken Julie var en del av en mycket fin familj har hennes liv varit långt ifrån den sagolika drömmen som Jean hade misstänkt, men att båda kan erkänna att de inte har varit nöjda med sin uppfostran ger förhållandet en naturlig och känslig underton, i kontrast med den ytliga styggheten som återkommer i dialogen.

Den här djupa förlägenheten om deras sociala ställning som syns hos både Jean och Fröken Julie är anledning till deras osäkerhet i maktkampen. Strindberg har skapat två personer som är direkta motsatser, och publiken får intrycket att de vill byta plats på något undermedvetet sätt, Jean vill bli greveson and Julie vill inte längre vara Fröken. Den här osäkerheten med livet beskrivs på ett mycket vackert, men oerhört melankoliskt sätt först i Fröken Julies dröm, och sedan i Jeans. Julie drömmer att hon sitter högt upp, men hon vill ner, 'Jag kan inte hålla mig fast och jag längtar att få falla.' Hennes dröm är en symbol för hennes vilja att ändra sin sociala ställning, att få leva som alla andra för en gångs skull, 'ändå får jag ingen ro förr än jag kommer ner, ingen vila förrän jag kommer ner, ner på marken.' Jean vill också kämpa emot sin barndom, han drömmer att han ligger under ett högt trad i en mörk skog, 'jag vill upp, opp, opp i toppen', 'och jag klättrar och klättrar.' Strindberg har använt trädet som en symbol för klass skillnaden, Jean vill stiga upp, och Julie vill falla ner, och hennes dröm förebådar hennes slutliga kollaps.

Trots att både Fröken Julie och Jean är missnöjda och vill ändra sina sociala ställningar utnyttjar de allting de har för att få lite makt. Fröken Julie skäms över sin status, men fortfarande beter hon sig som överlägsen mot honom, 'Jag är född av en greve, och det kan ni aldrig bli.' Hon ger Jean order, och pratar till honom som om han vore ett djur, 'Så! Vill han lyda- Jag tror han darrar, stora, starka karlen!', och 'kyss min hand, och tacka mig.' Men Jean utnyttjar sin roll som en

man i samhället, även om han är betjänt hade mannen all laglig makt. Han kallar henne nedsättande namn, och hon försvarar sig själv med sin status, 'har du sett någon flicka av min klass bjuda ut sig på det sättet'. Men efter deras förhållande har han makten som mannen, 'Sådant har jag bara sett bland djur och fallna kvinnor!' Man misstänker att Julie är osäker på sin roll som kvinna i samhället, att hon kanske har kritiserats mycket av män som Jean, 'Jag skulle bli ett exempel på huru kvinnan var lika god som mannen.' Jean avkänner besvikelsen i hennes ton och utnyttjar det för att få ännu mer kontroll, 'ni hatar manfolk fröken?' Och med hennes svar har Strindberg påpekat kvinnan, och Julies största brist, som Erik Heden skriver, att hon verkligen kan älska²³, 'Ja! För det mesta! Men ibland när svagheten kommer, å fy!'

Pjäsens handling utspelar sig under ett dygn, som ett grekiskt drama, och därför är det svårt att tro att det finns någon kärlek mellan Fröken Julie och Jean, men hon använder kärleken i desperation, hon ber honom att älska henne, 'Men Jean- du ska ge mig mod- Säg att du älskar mig!'. Den sista delen av repliken upprepas genom handlingen, men Julie är osäker om hon verkligen är kär, 'Vilken förfärlig makt drog mig till er? Den svages till den starke? Den fallandes till den stigandes! Eller var det kärlek? Kärlek detta? Vet ni vad kärlek är?' Deras förhållande är enligt Strindberg ännu ett exempel på hur kärlek är omöjlig med två ojämlika människor, och han demonstrerar hur striden om makt förstör hoppet om ett pålitligt förhållande. Publikerna ser hur Jeans känslor mot Julie ändras, vilket tyder på att han aldrig någonsin älskade Julie. Han börjar med att verka känslig och omtänksam, 'på mig kan ni lita, ty jag är er verkliga, uppriktiga och vördnadsfulla vän!', och sedan senare har han ändrat sig, 'men lita inte på mig'. Man kan dock inte skylla förhållandet helt på Julie, hon erkänner att hon är svag när det gäller män och kärlek, och han utnyttjade det för att känna sig överlägsen. Han leker med hennes självförtroende för att han ser att hon har starka känslor för honom, men ännu viktigare, att hon inte är helt mentalt stabil.

I pjäsens första mening, Jeans första replik, har Strindberg lagt fram den huvudsakliga frågan, Julies sinnestillstånd, 'I kväll är Julie galen igen; komplett

²³ Hedén, Erik. Strindberg. Stockholm: Tiden, 1926. Print.

galen!' Jeans ord förebådar handlingens psykologiska debatt, varför Fröken Julie verkligen tar sitt liv. Till publiken verkar det som hon var djup generad och kunde inte leva med skammen av hennes förhållande med Jean. Men publiken kan också undra om de här tankarna om självmord inte funnits inom Fröken Julie förut. Hennes humör är extremt labilt, och hennes tankar har en självhatande ton, 'Finns det någon människa på jorden i denna stund, som är så olycklig som jag!' Hennes repliker är mörka, och man får känslan att hon håller på att drunkna i sitt eget liv, 'Jag är en usling, men hjälp mig!'. Hon känner att hon behöver räddas, och att hon blir besviken på sin hjälte, Jean. Strindberg har byggt upp tungsintheten i Julies repliker, 'Jag faller! Jag faller!', vilket gör att hennes slutliga självmord inte är helt chockerande, 'hon kan endast rädda sig ur sin skam genom självmord.'²⁴ Genom hela pjäsen har hennes ord varit självföraktande, kanske ett resultat av hennes liv isolerad från verkligheten, Jeans influens på hennes nedgång är diskutabel, men han kunde se att hon var svag och labil finns det ingen tvekan om.

²⁴ Hedén, Erik. Strindberg. Stockholm: Tiden, 1926. Print.

Avslutning

I de två pjäserna *Fadren* och *Fröken Julie*, har August Strindberg lyckats få publiken att gå emot de traditionella åsikterna om det allmänna förhållandet, och beskrivit maktkampen mellan könen på två olika sätt. Båda pjäserna handlar om ett förhållande mellan en man och en kvinna, ojämlika i samhället, och deras skillnader driver dem till att slåss om en makt som ingen av dem förtjänar. Hatet växer mellan båda paren med varje dialog, varje försök att bevisa deras styrka. Det slutar i tragedi i båda fallen, med Ryttmästaren och Fröken Julies nedgång.

Det finns många likheter i Strindbergs båda verk, båda handlar om en maktkamp mellan könen, men den stora skillnaden är hur makten utvecklas genom pjäsen. I *Fadren* börjar Ryttmästaren med fullständig makt, men plötsligt får Laura all kontroll. I *Fröken Julie* växlar makten fram och tillbaks mellan Julie och Jean hela pjäsen. *Fadren* utspelas i ett herrum där Ryttmästarens vapen och chiffonjé visar sin överlägsna status över Laura, men ändå får hon makten. *Fröken Julie* utspelas i köket där Jean arbetar för Julies familj, och Julie måste stiga ned bara för att se Jean.

Fröken Julie och Ryttmästaren blir de oväntade offren, i början av pjäsen verkade de ha makten på grund av social status. Båda namnen har titlar, så de uppfattas även av samhället som överlägsna. Det blir tydligt att titeln inte har någon betydelse i maktkampen, och kan även tolkas som en anledning till deras slutliga svaghet. Strindberg ville kanske driva med överklassen, i med att hans fallna gestalter var en militär och en grevedotter. Publiken får ifrågasätta anledningen till Ryttmästaren och Julies slutliga mentala tillstånd- är det ett resultat av ett misslyckat förhållande eller är det sinnessjuka? Strindberg var kontroversiell med att ta upp detta ämne. Det är svårt att veta även efter analysen om det var mening att förklara förhållandet mellan könen, eller om det Strindberg ville undersöka var människans svaghet.

Varför skrev Strindberg *Fadren* och *Fröken Julie*? Var det meningen att kritisera samhället och försöka ändra publikens åsikter om förhållandet mellan man och

kvinna? Eller var det meningen att kasta ljus på kvinnornas roll i familjen och i äktenskapet - att ge dem makt? Kanske skrev Strindberg pjäserna för att få en djupare förståelse om det mänskliga sinnet- eller bara sitt eget sinne? Var *Fadren* och *Fröken Julie* bara självbiografiska? Dessa frågor skulle vara intressanta att studera i framtiden. I stället för att fokusera på skillnaden mellan maktkampen i *Fadren* och *Fröken Julie*, kan Strindbergs motiv undersökas.

Oavsett hans skäl för att skriva pjäserna, finns det ingen tvekan om att Strindberg förstod förhållandet mellan könen, och vår mänskliga strävan efter makt. I båda verk har Strindberg bevisat ordets makt, av Lauras repliker besegrar Ryttmästarens fysisk styrka, och betjänten Jeans stygga ord vinner över grevedottern Fröken Julie. I de två naturalistiska pjäserna har Strindberg kritiserat samhället och analyserat den naturliga maktkampen mellan könen utifrån två olika utgångspunkter men i samma dramatiska form.

Källhänvisningar

Hedén, Erik. *Strindberg*. Stockholm: Tiden, 1926. Print.

Lamm, Martin. *Strindbergs Dramer: Martin Lamm*. Stockholm: Bonnier, 1924. Print.

Martinus, Eivor. *Strindberg and Love*. Charlbury: Amber Lane, 2001. Print.

Ollén, Gunnar. *Strindbergs Dramatik: En Handbok*. Stockholm: Radiotjänst, 1948.
Print.

Strindberg, August, and August Strindberg. *Fadren ; Fröken Julie*. Stockholm:
Bokförlaget Natur Och Kultur, 2003. Print.